

Raisa Cacciatore

LASTE SEKSUAALKASVATUS

*Nõuandeid vastuseks tüdrukuna ja poisina
kasvamise väljakutsetele sünnist murdeeni*

Soome keelest tõlkinud
Tõnu Ülemaantee

 VARRAK

Originaali pealkiri
Raisa Cacciatore
Huomenna pannaan pussauskoppiin
Eväitä tyttönä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään
Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki, 2007

Kujundus: Kirsikka Mänty
Pildid © Osmo Penna
Pildid © Lapsed (nimi ja vanus on joonistuse juures)

© Raisa Cacciatore ja WSOY 2007

Kaane kujundanud Päivi Palts
© Tõlge eesti keelde. Tõnu Ülemaantee, 2008
Toimetanud Malle Kiirend

ISBN 978-951-0-32957-3 (soome k)
ISBN 978-9985-3-1653-5 (eesti k)

Kirjastus Varrak
www.varrak.ee
Tallinn, 2008

*Minu võlvatele ja tarkadele
lastele Laurale ja Robertole*

Sisukord

Lugejatele 12

Seksuaalsus on elujõud 15

- Kas rähnipojale piisab loodusest? 16
Talliüksed kinni, et hobused põgenema ei pääseks 19
Kust lapsed tulevad? 21
Varajane tarkus 22
Käitumist mõjutavad paljud asjad 23
- Minapilt 24
Lastel on õigus lapsepõlvele 25
Kes on laps? 28
- Seksuaalne tervis 31
Lapsepõlve seksuaalne tervis tähendab... 32
Täiskasvanute ülesanded laste seksuaalse tervise toetamisel 33
Varajase murdeea seksuaalne tervis tähendab... 35
Hilise murdeea seksuaalne tervis tähendab... 37
Täiskasvanute ülesanded murdeeaalsete seksuaalse tervise toetamisel 39
- Millises vanuses seksuaalkasvatust vajatakse? 41
Kes talle räägiks? 42
Koolipoolne valgustustöö 43
Teavet – ilma vaeva ja valut 45
Ei enam juttu lilledest ja mesilastest 48
Liialdamine on alati liialdamine 50

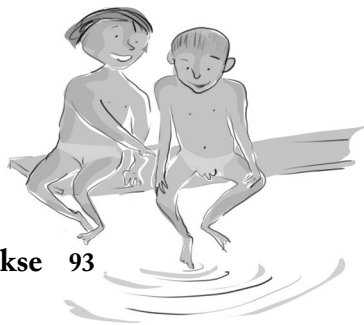

Kas parem on rääkida või vaikida? 57

- Otsekohest juttu 58
Mida mitterääkimine tähendab? 59
Kas minust oleks seksuaalkasvatajat? 60
- Õrn, arenev seksuaalsus 66
Ühelt astmelt teisele hüpeldes 67
Netist nõuandja? 68
Arengut saab suunata 71
Kui omal ajal on olnud võimalus mängida 72

- Kodust antav seksuaalkasvatus 76
- Armastav vanem, turvaline täiskasvanu 77
- Anna oma lapsele unistus 80
- Kui laps ootamatult peale satub 83
- Eluterved piirid 86
- Intiimne ja privaatne 87

Tüdruk või poiss – vahva on olla just see, kes ollakse 93

- Sooidentiteet 94
- Hormoonidel on oma roll 95
- Keskkond kujundab 97
- Kumb on parem? 98
- Kiusamine, vägivald, hirmud 101

- Seksuaalne suundumus ehk kellesse saab armuda 103
- „Missuguseks ma suureks kasvades saan?” 104
- Valikuraskused 113

Laps seksuaalsuse radadel 109

- Seksuaalne areng 110
- Laps elab tänases päevas 111
- Täiskasvanus ärkab möödunud aeg 113

- Arstimängudest musitamisonni 117
- Millal huvi täiskasvanu jaoks areneb? 120
- Sündimisest täiskasvanueani 122

Vastuvõtlikust imikust tõrkuvaks nooreks 133

- Vastuvõtlik imik, 0–2-aastane 134
- Rasedusaegne inimsuhe 134
- Laps areneb pilgu kaudu 135
- Aktsepteeriv lähedus 137
- Beebi „räägib beebikeelt” 139
- Mängiv ja uudishimulik, 3–6-aastane 139
- Imeline inimsus 140
- Enda keha on päriselt enda oma 141
- Mureliku ema lugu 142
- Poisid ja tüdrukud, koos ja eraldi 146
- Armastusavaldused 147
- Pissi- ja kakajutud 147

Potile või mitte? 149
Soorollid 150
Kust saab informatsiooni? 153

Iseisvumise esimesed sammud, 7–10-aastane 154
Rühmas olemise ja toimetuleku õppimine 154
Iseisvumine 157

Õrn ja haavatav, 11–13-aastane 158
Kõik saab uueks 158
Enda üle imestamine 159
Riskiolukorrad 160
Seksuaalsus omandab konkreetsema kuju 163
„Kas sa tunnustad mind?“ 164

Tõrges ning aeg-ajalt täielikus segaduses, 12–15-aastane 165
„Psüühiline regressioon“ 165
Tunnete tornaadod 167
Armuelu 168
Seksuaalsuse infoallikad 170

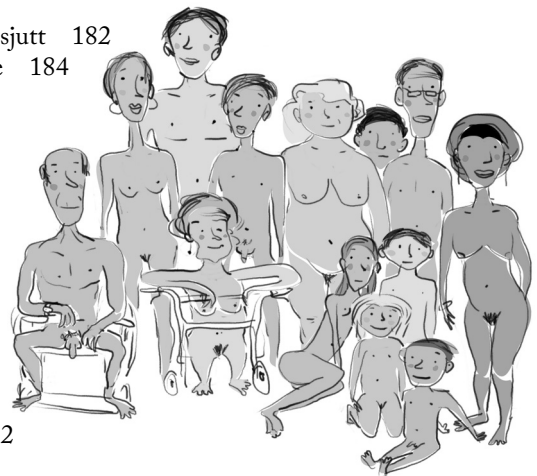
Julguse kasvades 172
Turvaliselt katsetades 173
Küpsemine kogu elu 175

Seksuaalsuse mitmekesisus 177

Õigeid sõnu 178
Seksuaalsus – sisemine omadus 178
Seks – seksuaalsed teod 180
Pornograafia – täiskasvanute muinasjutt 182
Ahvatlemine piiridest ülestumisele 184

Oleks mängult tüdrukud 188
Inimsuse väärtused 189
Homoseksuaalsus 189
Biseksuaalsus 189
Transvestiitsus 190
Transsoolisus 190
Intersoolisus 190
Perverssused 190

Keha kui keskpunkt 191
Kõige huvitavam on oma naba 192
„Mis sul on?“ 193
„Näita mulle!“ 194

- „Kindlasti ei näita!” 197
- Alasti tõde 198
- Õnnelik on see, kes kasvab karistuseta 200

- Kasvamisjärgus oleva õudus 202
  - Mr. Bean ja teised poisid 204
  - Pikk, jupats või sobiv? 204
  - Ülekaal kui kiusamise kõige tavalisem põhjus 205
  - Igavesti pooleli 210

- Kas murdeiga nihkub varasemaks? 214
- Arengu ajagraafik 214

Täbaraid küsimusi, tabavaid vastuseid 219

Ütle kasvõi nõnda! 220

- Näited 5–10-aastastega rääkimiseks 221
  - Mis vahet on tüdrukutel ja poistel? 222
  - Kuidas beebi kõhtu satub? 223
  - Mis on sõprus? 224
  - Mida ja kuidas rääkida pedofiilidest? 224
  - Oma keha on täiesti enda oma 225

- Näiteid 8–12-aastastega rääkimiseks 229
  - Mida saab tunnetega ette võtta? 229
  - Mis on murdeiga? 230
  - Kui vanalt võib saada lapsi? 231
  - Mis on eneserahuldamine? 232
  - Mida tähendab kurameerimine? 233
  - Kuidas inimesed paljunevad? 234
  - Mis on armatsemine? 234
  - Mis suguühtes toimub? 234
  - Kuidas rasedus algab? 235
  - Kui kaua rasedus kestab? 236
  - Kas rasedust saab vältida? 236
  - Mida ja kuidas rääkida homo-, bi- ja heteroseksuaalsusest? 237
  - Mida mõeldakse vägistamise ja ärakasutamise all? 237

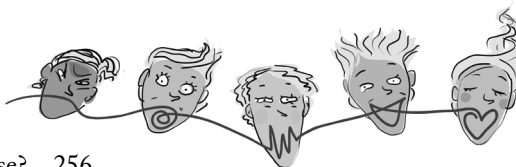
- Näiteid 12–15-aastastega rääkimiseks 239
  - Mis on seksuaalsus? 239
  - Millal on murdeiga? 240
  - Kas eneserahuldamine on ebanormaalne? 242
  - Mis armumise puhul toimub? 243
  - Kuidas kurameeritakse? 244
  - Kuidas südamevaluga toime tulla? 245

- Miks keegi tahab seksida? 245
- Millal seksiks valmis ollakse? 246
- Millal on armastamiseks ja suguühteks sobiv aeg? 247
- Kas seksis on tarvis mõistust? 248
- Mida tähendab seksuaalne tegu? 248
- Mida tähendab neitsilikkus? 249

Armastus sünnib tunnetest 251

- Armastus on rikkus 252
- Tore või ohtlik? 253
- Tundeid juba varakult 255
- Kas piisab sellest, kui armastatakse? 256
- Tundemõllude aeg 258
- Kas tunnetest võib rääkida ja kas selleks on oskust? 259

- Tundepeatused 263
- Võta tundest kinni 264
- Meeldivatest tunnetest meeldivaid tegusid 266
- Laps ja armastuseavaldused 268
- Sõprus, kollektiivsus 270
- Kaugarmastus 271
- „Hakkaks koos olema?” 274

Tunnetest jõudu tegutsemiseks 277

- Tunnete valitsemine 278
- Tundekasvatusest 278
- Raevuhood, pettumused, solvumine 280
- Vuih, häbi! 286
- Kas seksiga käib kokku häbi või hämming? 287

- Nautlemine ajab naerma 293
- Naudingu võib leida argipäevast 294
- Suurepärase hea tuju 297

- Eneserahuldamine juhiv naudingu juurde 299
- Väikesed lapsed ja unnutamine 301
- Poisid ja eneserahuldamine 305
- Tüdrukud ja eneserahuldamine 307
- Kompulsiivne eneserahuldamine 309
- Süütuse haavamised 310
- Kui vanemlus ängistab 312

Laste õigused on täiskasvanute kohustus 319

- Seksuaalsed õigused 320
  - Noorte seksuaalsed õigused 322
  - Kas sa tead oma kohustusi lapsevanemana? 325

Kahjustatud areng 333

- Seksuaalsuse kahjustused 334
  - Konnasid laste suust 336
  - Hukkamõist peab olema selge 337
  - Kodus on laps kõige kaitsetum 338
  - Täiskasvanu saab ärakasutamist vältida 339

- Vägistatud lapsepõlv 342
  - Mida ma vastuvõtul näen? 345
  - Mille pärast peab muretsema ja mille üle võib uhke olla? 351
  - Seksuaalsest väärkohtlemisest põhjustatud sümptomid 354
  - Lapsed seaduse kaitse all 359

Toeta, kaitse, juhenda 363

- Muudame maailma paremaks! 364
  - Lapsepõlve areng on alus seksuaalsele kasvamisele 365
  - Turvakasvatuse lühikursus 367
  - Salliv tahtekasvatus ja käitumisviisid 373

- Kostüümipeod 373
  - Paljastav „look” 374
  - Millise sõnumi saab riietumine anda? 375
  - Eluterve eneseimetlus 379

- Hea vanemlus tähendab igapäevaseid asju 382
  - Mida hea vanemlus sisaldab? 382
  - Austa last 386

Tänuõnad 390

Kirjandus ja teised teabeallikad 393

Tundub, et lapsed loobuvad lapsepõlvest ikka väga varakult. Kõikjal on teemaks seks. Loodus nõuab oma ja meedia õhutab takka – kas täiskasvanud saavad üldse mõju avaldada? Ja kui saavad, siis kuidas seda õigesti teha?

Lugejatele

Lapsed ja seks ei käi kokku, see on selge. Aga teadmisi neist asjadest on siiski vaja. Seksuaalsus on hoopis midagi muud kui seks. Küsimusi muudkui tuleb ja neid on palju. Kas seksuaalsus puudutab ainult täiskasvanuid? Ja kui seda esineb juba lapsepõlves, siis missugune see on ja kas on võimalik elutervet arengut toetada? Kuidas saaks oma last toetada, nii et ta parimal võimalikul moel täiskasvanuikka jõuaks ning suurepärase ja hella seksuaalsuse üles leiaks? Milline on õige vastus küsimusele: „Kust lapsed tulevad?”

See raamat, *Laste seksuaalkasvatust* (originaalpealkiri: *Huomenna pannaan pussauskopiin* – Homme minnakse musitamisonni), on sündinud praktilisest vajadusest. Vanemad arutlevad tihti selle üle, milline on normaalne seksuaalne areng ning kuidas last toetada ja kaitsta. Ka lastega töötavad inimesed küsivad sageli, mida teha. Omaenda lapsepõlvemälestused võivad olla segadust tekitavad, toredad või väga valusad, mis kõik kandub üle täiskasvanuea seksuaalsusesse.

Seksi nägemine meedias ning laste maailma tungivad informatsioonivood muudavad täiskasvanud valvsaks. *Vähemalt mina tahan oma last nende mõttetute seksijuttude eest*

kaitsta, mõtlevad paljud. Tark ongi säilitada kindel piir selle vahel, mida on lastel vaja teada ja mida mitte. Seks ei ole kõige olulisem asi maailmas. Seevastu on aga kindlasti olulised inimsuhted ja suhtlemisoskused ning oma lapse kasvatamine on kõige suuremaid nõudmisi esitav ülesanne. Lapsele tuleb rääkida paljudest asjadest ning seejuures pole mõtet seksuaalsust, seksi ja kurameerimist karta. Lapsed vajavad tarkasid vastuseid ja õigeid hoiakuid, mis kaitseksid nende unistusi ja tundlikkust. Parimal juhul annab seksuaalsus elule täiesti erilise värvingu. See tähendab lähedust, naudingut ja rõõmu ning pakub tundeid, fantaasiat ja muinasjutulist ilu. Seksuaalsuse tiibadel saab tõusta taevaste kõrgusteni – argipäev muutub väärtuslikuks ja inimene terviklikumaks.

Selles raamatus antakse vastuseid lapsepõlve segadust tekitavatele küsimustele ja pakutakse eeskujuks kogemusi ja taipamisi. Lähenen teemale argipäevasest vaatenurgast ning soovin pakkuda praktilisi nõuandeid – nii enda omasid kui ka neid, mida ma olen mujalt õppinud. Olen märganud, et kui asjade üle eelnevalt mõelda, siis toimub mõtetes teatud korrastumine. Sellisel juhul on võimalik teada, millal on põhjust muretseda ja millal mitte ning laste küsimused ei tule üllatusena!

Laste seksuaalkasvatatus sisaldab mitmetasandilist teavet – iga kasvataja saab valida ja sobitada seda vastavalt oma perekonna olukorrale. Eesmärgiks on võidelda nende kolliidega, kes ilmuvad meie magamistuppa juba lapsepõlves ja jäävad voodi alla kiusama: negatiivne minapilt, süütunne ja probleemidest mitte rääkimine. Loodetavasti saavad meie lapsed olema pisut targemad kui meie ise, loodetavasti saavad nad olema õigel moel vabamad ja eelkõige iniviidid, kes oskavad kunagi edaspidi oma seksuaalsust vabalt ja targasti nautida!

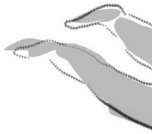
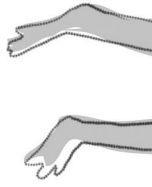
Espoo, kevad 2007

Raisa Cacciatore

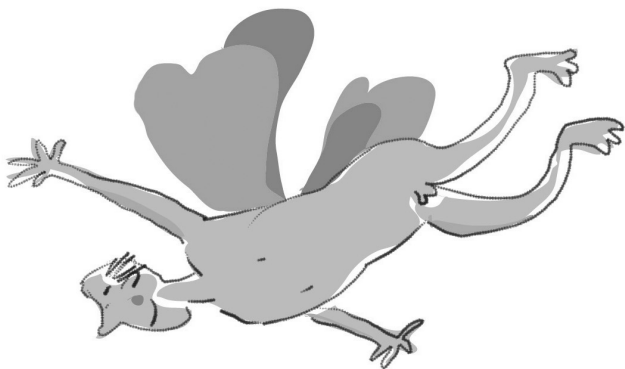
Lastesühhaater, Väestöliitto seksuaaltervise kliiniku arst-spetsialist

Tagasisidet raamatu lugemisel tekkinud mõtetest ja kogemustest saab anda aadressile: raisa.cacciatore@vaestoliitto.fi – nende eest tänud juba siinkohal!

Seksuaalsus on elujõud

Selles
osas
räägitakse,

miks käesolev raamat on kirjutatud, millist informatsiooni seni olemas on olnud ning mida seksuaalne tervis laste ja noorte jaoks tähendab. Küsitakse, kas rähnipojale piisab loodusest, selgitatakse, mida kujutab endast minapilt, arutletakse, mida seksuaalsus tähendab ja millises vanuses on seksuaalkasvatust vaja. Ning tuletatakse meelde, et liig on liig.

Kas rähnipojale piisab loodusest?

Väikemees kõnnib ringi, käed kogu aeg püksis. Tüdruk hõõrub ennast padja vastu. Lapsed lukustavad ennast üheskoos magamistuppa. Mänguealine satub peale, kui täiskasvanud armatsevad. Külas liigub ringi kommionu. Kuidas peaks neist asjadest lapsele rääkima?

Hiljemalt siis, kui laps kasvab ja seksiasjad hakkavad talle tõeliselt huvi pakkuma, muutuvad vanemad teraseks. Murdeest rääkimise võimalus on ehk juba mööda lastud, kooli hooleks jäänud. Kui esimene kurameerimine on päevakorral, siis tundub, et tuleks ehk vähemalt raseduse vältimisest juttu teha. See on siiski hiljaks jäänud avang, võib-olla koguni kõikide jaoks kõige ebamugavam. Riskidest rääkimine sel etapil loob pildi, nagu eeldaks täiskasvanu, et noor seda juba teeb, või siis jääb mulje, nagu suhtuks täiskasvanu asjasse negatiivselt. Tuleks osata rääkida ka tunnetest, oma küpseks saamise ootamisest ja kõigest teemaga seonduvast ilusast – ning kõike seda juba tunduvalt varem.

Eeskuju selle kohta, kuidas konstruktiivselt rääkida, on vähestel. Ometi tundub, et rääkima peaks! Loodus nõuab oma ja vanemad üritavad takistada, kaheldes, kas nende poeg on juba tõesti nii suureks kasvanud. Või siis mõnikord vastupidi: tuntakse muret, kui kurameerimisi ei ole, kuigi vanust juba on.

Loodus on alati osanud selles peamises küsimuses nõu anda. Inimene on leidnud paljunemiseks vajalikud nipid juba koopas elamise ajal, ilma igasuguse selgitustööta. Kuid ega siis seksuaalsuse puhul ei saa ju küsimus olla ainult selles, et soo jätkamine oleks tagatud?

Inimsus ja inimlikkus on midagi palju enamat kui pelgalt paljunemisbioloogia. Olulised on tunded ja usaldus, väärtushinnangud ja hoiakud. Ka need kuuluvad seksuaalkasvatuse juurde.

Iga lapsevanem saab ühel või teisel moel räägitud selle, kuidas lapsi tehakse. Seejärel mõeldakse sageli, et nüüd on see tehtud. Kuid seksuaalkasvatus sellega veel ei lõpe. Sellega see alles algab.

Mõistus, tunded, bioloogia

Eluterve seksuaalsus hõlmab alati kolme tasandit: mõistust, tundeid ja bioloogiat. Iga tasand on hea ja õige. Mitte ühtegi neist ei tasu eitada. Ühtegi korrust ei saa ära jätta.

- *Kui seksis on kaasa haaratud ainult bioloogilised tungid*, siis ollakse nagu loomad, ilma väärtushinnangute, reeglite, tunnete ja moraalita. Sellisel juhul on ülemine ots välja lülitatud, sel ajal kui alumine ots tegutseb.
- *Kui seksi ajal tegutsetakse ainult bioloogiale ja mõistusele tuginedes*, on seks tundu. Sellisel juhul on see nagu kaup. Prostitutsiooni puhul kasutatakse ära teise inimese tunde, sõltuvust või läheduseigatsust ning asendatakse need seksiga. Sellisel juhul näideldakse teisi tundeid kui neid, mida tegelikult tuntakse. See on tõelise läheduse vastand.
- *Kui seksis on kaasa haaratud ainult tunne ja mõistus*, ilma tungide ja omapoolse seksihimuta, siis toimub see kaastunde või kohustuse tõttu. Niisugune olukord viib kergesti ükskõiksuseni või siis selleni, et satutakse ärakasutamise objektiks.
- *Kui need kolm tasandit liituvad – mõistuse heakskiit, kuumimad tunded ja bioloogiline erutus*, siis sünnib küpse seksuaalsuse sümfoonia. See on vastastikune, väärtuslik ja mitte kedagi haavav, eluterve seksuaalne tegevus. Selleks avaneb meie lapsel täiskasvanuks saades võimalus, kui kõik hästi läheb. Selleks läheb siiski vaja teadmisi, enesest lugupidamist ja sotsiaalseid oskusi.

Praeguste lapsevanemate põlvkond, meie põlvkond, ei ole ehk saanud kuigi asjatundlikku seksuaalkasvatust, ja teisest küljest oleme just meie loonud oma lastele keskkonnaks praeguse seksiküllase maailma. Abielulahutused on tavalisemad kui kunagi varem, samuti rahulolematust välimusega, seksuaalne külmus ja probleemid eneseväärkusega. Suguhaigused on ikka veel tavalised ja lastetust esineb üha enam. Ka seksuaalse vägivalla juhtumeid tuleb senisest rohkem avalikuks. Pole tõsi, et noorsugu on rikutud. Meil, täiskasvanutel, lasub vastutus selle supi eest, mille me kokku oleme keetnud. On aeg mõelda sellele, kuidas meie endi lastel õnnestuksid lähedust ja hellust nõudvad tegevused pisut paremini kui meie põlvkonnal.

Oma loengutel on mul sageli tavaks täiskasvanutelt küsida, kui paljud neist on 12–16-aastastena ise asjalikku, pidevat, piisavat ja eakohast seksuaalkasvatust saanud. Tavaliselt ei tõuse mitte ükski käsi, mõnikord tõuseb paar-kolm. Ühel korral soovis ainsana käe tõstnud lapsevanem täpsustada: „Mul oli kolm vanemat õde. Nemad rääkisid!”

Talliused kinni, et hobused põgenema ei pääseks

Kas lapsepõlves esinev seksuaalsus on uudiseks? Sedavõrd küll, et sellest ei ole varem eriti räägitud. Tegelikult oli kogu lapsepõlvest ennevanasti üsna ähmane arusaam ning lapsi vaadeldi kas väikeste täiskasvanutena või siis töötegemise ja kasulikkuse vaatenurgast. Samuti ei räägitud enamasti kiindumusest, lähedusest ja teistest tugevatest tunnetest ning neid isegi ei väljendatud.

Paljusid tänase päeva vanemaid on kasvatanud sõja-aja läbi elanud täiskasvanud. Nad kasvasid oma last sageli tundeid tõrjudes ega pakkunud eriti palju rääkimisvõimalusi. Paljude jaoks oli ehk lihtsam väljendada pigem negatiivseid kui soojemaid, lähedusega seonduvaid tundeid. Seksuaalkasvatus oli askeetlik. Asjadest vaikiti. Sooviti kaitsta lapse puhtust ja teadmatust. Ka täiskasvanute arusaam seksuaalsusest oli piiratud. Nad keskendusid tööle: taasülesehitamisele ja omaenda elatustaseme tagamisele. Sageli läksid mõlemad abikaasad palgatööle ja muretsesid vähe lapsi.

Nõnda kasvasime meie, praegused vanemad, oma lapsepõlves sageli, võti kaelas, ilma suutliku ja kohal oleva vanemlusega. *Täiskasvanupõli paistis olevat vaikne rassimine ja pingutamine, ilma suuremate rõõmudeta.* Ka lapse tunded ja vajadus süle järele tõrjuti ning lapse üksildased pärestlõunad ei huvitanud samuti mitte kedagi.

Teavet seksuaalsusega seonduva kohta võeti sealt kust sai: sõprade lorisalmidest, juhuslikult kuulnud juttudest, *pin-up*-ajakirjadest ning mõnikord räägiti ka koolis midagi. Murdeiga algas ja kulges paljudel ühegi selgitava sõnata. Veri pükstes ja plekk linadel pani noore kartma, et teda ootab lõpp mõne surmava tõve läbi. „Rumalatest juttudest” pesti suu seebiga puhtaks.

Seksuaalsust käsitleti lorisalmide kaudu. Paljunemise ja suudlemisega tegeleb lorisalm: *Matti ja Maija sobivad kokku, homme minnakse musitamisonni, onnist kostab plõks ja praks, Maijale sünnib esimene laps;* ning oma keha puudutamisega lorisalm: *Kalle-Kusta Korkki oma mune torkis, munad läksid katki, Kalle-Kusta nuttis ...*